

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Божидар Кунчев, член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност "професор", обявен от ЮЗУ в ДВ, бр. 91 от 2011 г. относно кандидата в конкурса доц. Д-р Магадалена Костова - Панайтова

Доцент д-р Магадалена Костова-Панайотова е литератор със завидната дарба да навлиза дълбоко в сферите на духовното, да разкрива същността на явленията в литературата и да прониква зад тяхната видимост, откроявайки специфичната им обусловеност от социалната и духовната ситуация на времето, което ги е породило. Нейните текстове говорят за богата ерудиция, за натрупано познание, ориентиращо се в сложното движение на художествената креативност, на това, което е руската литература. Текстовете ѝ, посветени на някои български автори, на свой ред разкриват умението ѝ за проникновен анализ, за изследователско виждане, добиращо се до понятия и интерпретации, които разширяват идейно-естетическите ни представи. В едно време на увлечения по модерни интерпретативни подходи, които са често пъти израз на лекомислено подражателство, а не на премислено усвояване, доц. Панайотова предпочита предимствата на онова действително модерно мислене, което не плаща данък на модерното, превърнало се вече в ортодоксия. За каквото и да пише, нейният стремеж е да издигне изследваната проблематика до равнището на значещо пространство, на конституиран художествен и морален смисъл. В по-обемните ѝ текстове, какъвто е и нейният труд за руския поетически авангард, тя превръща словото си в концептуален и увлекателен изказ за динамичния живот на модерното творческо съзнание, за променената същност на естетическите и екзистенциалните ценности, за различните метаморфози в живота на личността и обществото. По този начин доц. Панайотова приканва за по-нататъшни търсения, осъзнала добре, че и изворът на познанието, какъвто е литературата, няма никога да пресъхне и винаги ще ни провокира към все нови и нови решения. Най-добрите от нейните текстове, а те не са малко, са плод на своеобразен комплексен подход, осветляващ и генеалогията на

съответния стилистичен почерк, и доминиращите идеи и представи в мировъзрението със съответната им особеност и множественост на значенията. Дори и когато не са толкова обемни, текстовете на Панайотова / тук давам пример с поместеното в книгата ѝ "Руският ХХ век чете: КЛАСИКАТА, БЕЗ КОЯТО НЕ МОЖЕМ"/, са достатъчно изчерпващи същината на избраната проблематика. Написаното за Пушкин и Николай Мински, за Георгий Иванов и Манделщам, за Чехов и Набоков, за Минаев и Пелевин доказва пак наличието на широк времеви и тематичен диапазон, в който се разполагат интересите на авторката. И тук нейното мислене е асоциативно, умеещо да намери органичната връзка между един или друг тип художествено мислене, между образността и внушенията, сътворени от различни автори, принадлежащи на руската и съответно на европейската литература. И тук Панайотова подсказва за трайния си интерес към драматичните проблеми на човека и времето, към човешките нагласи, така подвластни на историческите превратности. Обговаряйки различията, но и близостта по отношение на проблемите, ангажирали рефлектиращото съзнание на творците, авторката всъщност стига по свой път до отколешната идея, че никой от тях не би могъл да обхване цялостно феномена на човека, защото наистина е необозрим. Със съзнанието за кризата на ценностите, но и с личната си вяра в съществуването на автентични екзистенциални и естетически ценности доц. Панайотова се стреми да ни покаже как значимата литература търси, артикулира и намира някакъв отговор на проблема за изнамирането на хоризонт, на опорна точка, за спасението на човека и културата му. Поради това и, нека да го изтъкна тук, разбираме, че нейните собствени убеждения са убежденията, присъщи на онзи неспокоен дух, който не се е отказал да придава смисъл на живота и човешкото съществуване.

След споделеното дотук за това, което е доц. Панайотова като начин и равнище на изследователско мислене, ще се спра и на реабилитационния ѝ труд. Озаглавен "Руският поетически авангард през ХХ век: теория и практика", той откроява панорамно така динамичната, така сложната и противоречива, но и с безспорна значимост съдба на едно много интересно

художествено явление в руската и световната култура. Излишно е да казвам, че трудностите, пред които ще се изправи всеки, посегнал да навлезе в тази проблематика, са твърде много. Но бързам да отбележа, че Панайотова ги е преодоляла в най-голяма степен, за да заслужи признанието ни, че основателно заема мястото си в дългата редица на онези, които пишат за руския авангард. Сред основните трудности бих изтъкнал веднага, че мисленето за този поетически авангард, е всъщност и мислене за една епоха на фундаментална криза на ценностите, на социална, морална и духовна вцепененост, на мерзости, пороци и престъпления с непознат преди мащаб. Казано с думите на Камю, това е "криза на човешкото", а с думите на Бродски – това е криза, недвусмислено говореща за дълбоката поквара в човешкото сърце. Но това е също така и една епоха на толкова надежди, на какви ли не опити да се намери излаз към спасението. В този смисъл руският поетически авангард като процес, като история, като движение на разбунтувания и търсещ дух е самата история на отминалото столетие. И преди всичко, нека да го кажа пак, но с други думи, заедно с измеренията си на естетически феномен, който ще ни вълнува и занапред, той е повод за напрегнат размисъл за една духовна ситуация, продължаваща и днес да бъде голяма опасност. С това разбиране, че "авангардното изкуство упорито пресича границите на "художественото" /с.23/, с поставената задача да представи "комплексната разработка на този културен феномен"/с.25/ , тоест да разкаже за неговия генезис, теория и практика, съчетавайки "подходи от сферата на културологията, езикознанието", съпоставяйки "данни за различните видове изкуства" /с.25/, умело и с много вещина ориентирайки се в огромната критическа и теоретична литература, прибегвайки и до конкретен анализ на творби и слагайки нарочен, обоснован акцент върху някои по-представителни имена, доц. Панайотова е постигала целта си. В заключението на своя труд тя пише, че "Експериментирайки с различни идеи, с поетиката, с начина, по който изкуството бива възприемано, променяйки представата за самото него, поетите авангардисти се превръщат в носители на "опит, имащ статуса на събитие" /Василиев 1999: 311/". Това с ъ б и т и е в хода на изследването е разгледано

така обстоятелствено, така подробно, до степента на познанието, което се ражда само с помощта на огромната ерудиция, със "силата на вкуса", който убедително разполага съответни автори, школи, групи и творби на точното им място в йерархията. Мисля, че в случая не трябва да се спирам подробно на отделните глави. Това ще го направят избраните рецензенти. Но убедено споделям мнението си, че всяка от главите е необходим и логически обоснован компонент в структурата на целия труд. Събрани заедно, те аргументирано, на основата на много позовавания, почерпани от творенията на руския авангард и от литературата, която му е посветена, разкриват достойнствата на постигнатата целенасоченост, на реализираната многостранно визия за духа, битието, за художественото своеобразие, за това, което е руският поетически авангард като плуралистично цяло. Пак в самия край на заключението си авторката пише: "Премоделирайки света до пароксичните визии на гротескното, странното, ужасното, поетичните творби в полето на авангарда отразяват ужаса и потреса на човека, намиращ се на една вечна граница, но и волята му за съпротива срещу злото"/ с.316/. Тези думи като че ли обобщават лаконично същността на поетическия руски авангард от раждането му до ден днешен. Те са в същината и на този творчески замисъл, понечил да разтълкува колкото своеобразието на един литературен феномен, толкова и драмата, и трагиката на една жестока епоха. Без да съм специалист в полето на руската литература и на избраната тема, но доколкото имам знания за авангарда и въобще за модернизма, и доколкото мога да преценявам дали един научен труд има стойност, ще изтъкна, че разглежданият труд заслужава адмирации. Прочетох това изследване с интерес, с вълнението на човек, което отдавна живее с проблемите на литературата в ситуацията на безопорност, но и на нестихваща надежда. Изследването, както и другите текстове, приложени от доц. Панайотова, ми позволяват да изразя категоричното си становище, че тя може да заеме академичната длъжност "професор" по обявения шифър от ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Проф. д-р Божидар Кунчев

18 април 2011 г.

